

terjed. Formavilága egyaránt utal a konstruktivisták rácsszerkezetére, a geometrikus absztrakt festészet mértani alakzataira, a „pattern painting” (mintafestészet) hagyományaira, a számok és betűk kivételes szerepére. 1992-es *Nulla egy* című tusrajzán már megfigyelhető az a finom „handarbeit”, a „kézimunkás” hálórendszer és a beleapplikált számok használata, amit festményeiben is alkalmaz. A *Kabaré* című filmben Lisa Minelli énekelte *Money Makes the World Go Around* szöveges betét és a különböző pénznemek (amerikai dollár, euro, angol font, stb.) jellei adják hasonló című festményének dinamikus pulzáló textúráját. Néhány vászna felületének szövege derékszögben tört – asztali terítőtől hasonló – kockaháló. Ilyen a kék-fekete-zöld-arany színekkel sávozott *Obsession*. Ez a minta – amint a címe is sugallja – szinte rögeszméjévé vált, aminek elalvása előtt látott/kísértő zárt, rácisos szerkezetéből úgy tud kitörni, ha azt kivetíti képeinek virtuális tereibe. Ezekben a terekben a kép mélységét nem a perspektíva adja, hanem a sokszor 5-6 rétegben, pasztózan felvitt festékcsíkok, a világos és sötétebb színmezők váltogatása és kontrapunktja. Két festményén – a *Nap, hold és tér*, és a *Felemelkedés 2.0* művein – a spirál többszörösen visszatérő motívum. A spirál nem más, mint a saját farkába harapó kígyó, az egyre kisebb körökben szűkülő víztölcsér rajzolata, a csigavonal, a galaxisok formába rendeződése, nem utolsósorban a DNS láncolata. Milasovszky legismertebb motívuma viszont az önmagába visszatérő Möbius szalag, a fekvő 8-as, amit a végtelen jeleként ismerünk. A művész a *Végtelen 2.0* vagy *Hullámok* című munkáján is a szívárvány összes színében tartott fekvő nyolcasról medítál, ami két szembenálló elv harmonikus egységét jelöli, melynek során ellentétes fázisú sinus hullámok futnak együtt, oly módon, hogy azok sohasem oltják ki egymást. A művész legfontosabb konceptuális munkája az álló formátumú *Jelenleg végtelen* című festmény. Ezen egyszerre jeleníti meg a képtérben a rácisos szerkezetet és a fekvő nyolcast. A legszínesebben kockázott, horizontális csík a jelenre utaló, ezért aktívabban vibrál, mint a többi fragmentum. Az „előtér-háttér” pasztellban tartott, a sápadt árnyalatok vertikálisan az idő nyomába erednek, alul a múlt kódéba vesznek, a horizont felett pedig még nem tisztult ki az ég; a végkifejlet ismeretlen. Ebben az újkonstruktivista párban lebegnek az örökkévalóságra utaló fekvő nyolcasok. A múlt kútjába nézés és az ismeretlen jövő látomása párban jár.

G á b o r G y ö r g y

A kocka el van vetve

A H46,3 Alkotócsoporth – Ernszt András, Horváth M. Zoltán, Kuti László, Mosonyi Tamás, Somody Péter – *Választás – rés a pajzson* című installációja

FUGA, Budapest

2015. április 30 – május 20.

Az antik (görög-római) világ tagadását a zsidóság (s nyomában a kereszténység) részben a sok istennel szembeállított egy Istenével, a rejtőzködő, magamagát nem mutató Abszolútummal, részben a sorshoz, a fátumhoz, a végzethez való viszonyával, vagy úgy is mondhatnánk: a történelem értelmének megragadásával tette egyértelművé.

A görög ember a sors pofozógépe volt: hiába próbált megküzdeni Ananké vagy Fátum megfellebbezhetetlen végzetével, hiába próbálta – mint Oidipusz király – a maga kezébe ragadni sorsának irányítását, hiába megannyi konfrontáció kör-

nyezetével és eltökéltség saját magát szemben, a már születése előtt kiszabott életpályája, vagyis rettentő végzete beteljesedett rajta. Nem volt menekvés, nem volt választási lehetőség, a szándéktól a következményig vezető út a csillogokban, de legalábbis az Olümposzon volt megírva, ércnél maradandóbban. Az oidipuszi „sorsvakág” fogalmát a zsidóság nem ismeri. A biblikus zsidó hagyomány legmeghatározóbb és legcentrálisabb eleme, hogy az Örökkévaló szabad akaratú lényként teremt meg saját képére és hasonlatosságára az embert. „A bűn ott hever az ajtó előtt, mint leelkedő állat, amely hatalmába akar keríteni, s amelyen uralkodnod kell” – olvasni Mózes első könyvének elején (Genesis 4,7), mintegy egyértelművé téve, hogy az ember, aki ismeri a jót és a rosszat, a bűnt és az igazat, maga dönt minden lépéséről. Szabad akaratot és szabadságot kapott az ember Istentől, s a Biblia Istene, korántsem véletlenül, nem azzal mutatkozik be az embernek, hogy „Én vagyok a mindenség megteremtője”, hanem arra hívja fel a figyelmet, hogy „Én vagyok az Örökkévaló, a te Istened, aki kivezettek téged Egyiptomból, a szolgaság házából” (Exodus 20,2). Azaz a szabadság történelmi pillanatának megteremtőjeként és átadójaként identifikálja önmagát az ember szeme elől mindig rejtve maradót, s kizárólag csak tetteiben megnyilvánuló Istent. Ám épp eme elnyert szabadság ad értelmet az egyiptomi szabadulást követő eseménynek, a biblikus gondolkodás legfontosabb pillanatának, vagyis a törvényadásnak, hiszen a törvényhez csak szabad ember tud szabadon viszonyulni: önállóan választani, dönteni, cselekedni. A rabslógnak nincs viszonya a törvényhez, a törvény súlyát az ostorcsapások alatt csak elszendvedni képes.

A szabadság és a szabad választás rettentő teher: Izrael szabaddá vált népe is, éppen csak elhagyva a szolgaság házáat s azonmód megrettenve a szabadság kozmikus élményétől, visszasírja a rabságot, a választás lehetetlenségét, s visszavágyódik a húsosfazekak mellé (Exodus 16,3). A rabszolgaság folyton-folyvást kísért, legfőképpen a „gondoskodnak rólunk” illúziójának (és hazug nosztalgijáinak) fertelmes, ám kényelmes önbecsapásával.

Mert a választás hallatlan kockázattal jár: egy döntés és határozat valami mellett egyúttal döntés és határozat valami ellenében. A választás pillanatában még semmi sem ismert, semmi sem tudott: a jövő láthatatlanságba burkolódik, elrejtődik. Épp eme sejtelmes-opálos ismeretlenségből következően a választás megannyi rizikóval jár, a majdan beteljesedő bizonyosság jelenbeli kockázatával. Még a próféták sem a jövőről beszélnek – temporális lényként hogyan is láthatnának abba bele –, hanem a történelem és a történések centrumában állva a választás lehetséges alternatíváinak potenciális következményeit üvöltik ki magukból. Fellépésük a választás szabadságának nyomasztó terhét jeleníti meg és teszi egyértelművé, a felelős döntések szükségességét és megkerülhetetlenségét, amiért – aligha véletlenül – „sorsuk” (Isten által kijelölt pályájuk) a mindenkor hatalom örök üldözése, megannyi szenvedés és megaláztatás lehetett csupán.

A választás lehetőségét megkapta az ember, de vajon tud-e élni vele, képes-e a guruló kockákban rejlő bizonytalanságért a meghamisított, irányított, manipulált („cinkelt”) kockák bizonyosságáról lemondani?

Sokféle módon választunk, nap mind nap. Egy étlapról vagy egy ruhabolt kínálatából való választás az egyéni ízlés vezette emocionális döntés, amely minden rációt nélkülöz, ennél fogva aligha képezheti racionális vita vagy megfontolás tárgyát. „De gustibus non est disputandum” – szól a latin bölcsélet. Egy műalkotás hatása, a „Változtasd meg élted!” rilkei katarzisa egyszerre emocionális, érzelmekre ható, érzéki összetételű, és egyszerre a racionális mérlegelés szükségességét is magába foglaló felszólítás. A politikai választás – jó esetben – a racionális diskurzus okán az ésszerűség mentén megnyilvánuló döntési helyzet. Csakhogy ez a választás is lehet hamis, hazug és látszat szerinti: hiszen akadátnak, akik számára a politikai döntés nem racionális megfontolásból fakad, hanem kizárólag zsigeri-ösztönös indulatok és émociók vezetik kezüket a választási cédulának tűnő dobókocka elhajításakor, négyéves pályára bocsátásakor. S persze az adott választék sem feltétlenül maga a politikailag adott teljesség: a szabályok, az előírások, s a – saját képünkre mindig változtatható törvények – rendszerében előfordulhat, hogy választásom egyetlen és kizárólagos lehetősége – ilyen vagy amolyan oknál fogva – nem választható.

A választás – minden választás – csak és kizárólag akkor szabad döntés, és csak akkor a lehetőségek tág tere, ha az alternatívákat, a választási lehetőségeket, módokat, vagyis magát a kínálatot mi magunk tettük azzá, s nem holmi e világi vagy túlvilági hatalmak által, felülről ránk erőltetett diktátummal van dolgunk. Márpedig, ha az volna, újra a véres és barbár sorstragédiák alávetett szereplőivé avatnánk önmagunkat. Ahogy tette és teszi ezt az emberiség, értelmetlenül pusztuló romok között tévelyegve, rendületlenül és feltartóztatlanul minimalizálva önmagát, s bálványokat rendelve önmaga fölé. Csakis a reménytelenségnek eme sorsszerűtlenségében lehetett igaza a bibliai Kóhelet szerzőjének, aki a héber hebel szó gyakori alkalmazásával mondja ki a lényegét: „Minden hiábavaló!” (Prédikátor könyve 1,2). S ugyanez az alternatíva nélküli reménytelenség köszön vissza Kierkegaard híres soraiból, ahol a választás feleslegessége az élet legnagyobb és legfontosabb eldöntendő kérdéseinek lehetetlenségbe forduló iróniáját teszi szemérmetlen nyíltsággal és nyersséggel közszemlére: „Házasodj meg, meg fogod bánni; ne házasodj meg, azt is meg fogod bánni; házasodj vagy ne házasodj, mindkettőt meg fogod bánni; vagy megházasodsz, vagy nem, mindkettőt megbánod. Nevsz a világ ostobaságain, meg fogod bánni; sirasd el, azt is meg fogod bánni; nevsz a világ ostobaságain vagy sirasd el, mindkettőt meg fogod bánni; vagy nevsz a világ ostobaságain, vagy elsiratod őket, mindkettőt megbánod. Bízzál egy lányban, meg fogod bánni; ne bízzál benne, azt is meg fogod bánni; bízzál egy lányban vagy ne bízzál benne, mindkettőt meg fogod bánni. Akaszd fel magad, meg fogod bánni; ne akaszd fel magad, mindkettőt meg fogod bánni; vagy felakasztod magad, vagy nem, mindkettőt meg fogod bánni. Ez, uraim, minden életbölcseesség foglalata.” (Soren Kierkegaard: Első rész; Vagy-vagy – Eksztatikus előadás)

Légy tisztában vele: a kocka a te kezdedben van, te veted majd el, ám az eredménynek is te magad legyél az ura. Egy pillanatig se hidd el, hogy csupa hatos van a kockádon. Sorsodat irányítani kívánó zsarnokok kecsegtetnek ilyesfélével, de ne hallgass rájuk.

A te kockádon van egyes is és hatos is. Te dobsz, s te felelsz az eredményért. Közben mindig jusson eszedbe: szabad vagy. Hiszen dobhatsz újra és újra, egészen az utolsó pillanatig.

* A megnyitó szerkesztett változata

Jan Elantkowski

Utópikus bútorok, avagy a művészet provenienciája

Amie Siegel: *Provenance*

The Metropolitan Museum of Art, New York
2014. június 23 – 2015. január 4.

Csandigarh indiai város utópikus víziója, amelyet a múlt század ötvenes éveiben dolgozott ki két építész, LE CORBUSIER és PERRE JEANNERET, mind a mai napig érdeklődést kelt az urbanisták, a szociológusok és a történészek között. Az utcák, terek és parkok, a reprezentatív épületek részben realizált projektein kívül ennek a modernista városnak az integráns részét képezik az épületek berendezésére megtervezett bútorok is. Ezek a kiindulópontjai AMIE SIEGEL *Provenancia (Provenance)* című, háromrészes installációjának: a New York-i Metropolitan Museum of Art-ban megszervezett minikiállítás éppen ebből a három elemből áll össze.

A kiállítás fő része a helyiség közepén elhelyezkedő *Provenancia* című film: lassú, kidolgozott fényképek nagyméretű panorámavetítése, melynek szereplői a modernista bútorok. A film New York-i apartmanházakban, londoni, belga, párizsi loftokban és villákban kezdődik, luxusszalonok, dolgozó- és hálószobák üres belsejét mutatja. A művész a csandigarhi székek, asztalok, íróasztalok és heverők sorsát követi, Észak-Indiából Nyugat-Európa vagy az Egyesült Államok vagyos lakosainak házaiba tartó vándorlásukat. A *Provenancia* című film fordított időrendben mutatja be a folyamatot: először mutatós házakat látunk, majd bútoraukciókat neves európai és amerikai aukciósházakban (ugyanazokkal a berendezési tárgyakkal, amelyeket korábban, a film elején tágas burzsoá helyiségekben láttunk); majd ezeknek a székeknek, asztaloknak és heverőknek a felújítását, illetve elszállításukat Indiából; végül a bútorokat eredeti környezetükben, a csandigarhi hivatalokban, iskolákban, könyvtárakban, vagy ezeket ugyanott, utcákon hanyódo, siralmas állapotú hulladékként.

Érdekes eljárás a vizuálisan attraktív képek sorrendjének a megfordítása. A csaknem statikus, purista látványból mégis valami több lesz, ha átmegyünk a terem fő részébe. A fal túloldalára ugyanis egy hatperces film vetítődik, mely a *Post-War & Contemporary* aukciót dokumentálja. Ez 2013. október 19-én zajlott a londoni Christie'sben, itt licitáltak Amie Siegel *Provenienciájára*. „*Lot 248*”, a név a film aukciós sorszámból ered, az eladás kulisszáit mutatja be, miközben az eredeti film visszhangjává válik. Sajátos ismétléssel van itt dolgunk, ugyanak-

